

PAMOKOS, VEIKLOS PLANAS

I PAMOKOS TEMA: *Gediminas ir jo laišakai: praeities ir dabarties akistata*

KLASĖ: 9 - 10 kl

IŠ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ:

UGDOMOS MOKINIŲ KOMPETENCIJOS

Bendrosios:

1. Asmeninę kompetenciją mokiniai ugdomi mokydami pažinti save ir kitą, suprasti ir išreikšti mintis, jausmus, išgyvenimus, patirtis, aiškindamiesi svarbias vertybes ir idėjas bei apsisprendami jų atžvilgiu.

2. Kultūrinę kompetenciją mokiniai ugdomi skaitydami ir analizuodami literatūros tekstus, išreikšdami savo kultūrinę patirtį pačių kuriamais tekstais.

3. Socialinę pilietinę kompetenciją mokiniai ugdomi pažindami ir analizuodami viešąją Lietuvos erdvę, mokydami suprasti bendruomenės gyvenimo problemas ir galimus jų sprendimo būdus, ugdydami atsakomybės jausmą.

Dalykinės:

1. Diskurso kompetenciją mokiniai ugdomi suvokdami, kokios teksto sąsajos su visu diskursu, kaip jie susiję laiko, erdvės ryšiais.

2. Literatūrinę kompetenciją mokiniai ugdomi skaitydami ir nagrinėdami įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių autorių kūrinius, mokydami apibūdinti veikėjus, jų charakterius, idėjas, požiūrius ir vertybes, išsakydami savo požiūrį apie perskaitytą kūrinį, jį vertindami.

NAMŲ DARBAI

Parašyti rašinį „Vilnius Gedimino laikais ir dabar“.

MOKYMOSI UŽDAVINIAI

1. Kurdami laišką, mokysis reikšti mintis, vartos taisyklingą, aiškią bei turiningą kalbą, panaudos lietuvių kalbos teikiamas kūrybos galias.
2. Skaitydami LDK kunigaikščio Gedimino laiškų ištraukas, atras skaitymo malonumą, suvoks literatūrą kaip meną, lavinsis estetine pajauta, įžvelgs literatūros jungtis su tikrove.

ŠALTINIAI (MOKYTOJUI)

1. A. Mičiūnienė „Ką pasakoja Vilniaus gatvės. Kelionė po literatūrinį ir kultūrinį Vilnių.“ Vilniaus knyga: 2001. P. 29.
2. E. Manelis., R. Samavičius „Vilniaus miesto istorijos skaitiniai“. Vilniaus knyga: 2001. P. 59-65.
3. L. Ruseckienė „Literatūros pedagogikos studijos“. Gimtasis žodis: 2001. P. 196-199, 366 – 372.

TRUKMĖ

~50 min.

VIETA

Vilniaus senamiestis, arkikatedros aikštė, Gedimino paminklas.

INTEGRACIJA:

Vidinė (nurodomos temos)

Lietuvių kaba ir literatūra. Grožinio ir mokslo populiarinio tekstų analizė, istorinis kontekstas, laiško rašymas, interpretacija.

Tarpdalykinė (nurodomos temos kituose dalykuose)

Istorija. Lietuvos valstybė ir visuomenė, valdant Gediminui.

MEDŽIAGĄ PARENGĖ

Artūras Paragys, lietuvių kalbos ir literatūros vyr. mokytojas, Vilniaus “Ateities” mokykla.

MOKYMOŠI VEIKLOS

1. Pasirengimo etapas. Būdami prie Gedimino paminklo, mokiniai išsako savo patirtis, susijusias su šiuo objektu (Kada pirmą kartą jį pamatė? Ar turi nuotraukų su šiuo paminklu? Ar atsimena legendą „Apie geležinį vilką“? (Dalomoji medžiaga, 1 priedas). Mokiniai trumpai papasakoja legendos „Apie geležinį vilką“ istoriją, jei ne – mokytoja perskaito arba papasakoja. Aptaria ką žino apie šį paminklą, kokiais būdvardžiais galėtų apibūdinti regimą objektą.)

2. Pamokos temos ir uždavinių skelbimas. Tema. Gediminas ir jo laiškai: praeities ir dabarties akistata. Uždaviniai. Remdamiesi istorinėmis žiniomis, tyrinėjami supančią aplinką ir naudodamiesi įvairių žanrų tekstais, dirbdami individualiai ir grupelėmis atsakys į klausimus ir atliks užduotis.

3. Susipažinimas su pamokos objektu (10 min.). Mokiniai skaito tekstą (Dalomoji medžiaga, 2 priedas) ir žodžiu atsako į klausimus: Kiek laiko ieškota vietos paminklui (pusmetį)? Kas yra šios skulptūros autoriai (V. Kašuba ir H. Šilgalis)? Kiek rusvojo granito padovanojo Ukraina (300 t.)? Kiek sveria abi bronzinės figūros (daugiau kaip 10 t.)? Kiek kainavo šis projektas (~1 mln. litų)? Kodėl Gediminas laiko kardą kairėje rankoje (Gediminas garsėjo diplomatija, o ne karyba)? Kaip valdovą apibūdino skulptorius (Nekaringas, turintis gerus diplomatinis gebėjimus, tvirtai laikantis miestą savo rankose, ryžtingas ir atkaklus)?

4. Dalykinė integracija (10 min.). Istorinis kontekstas (Dalomoji medžiaga 3 priedas). Užduotis mokiniams tyrinėjant aplinką, panaudojant jau turimą informaciją pagrįsti, patikslinti arba paneigti pabrauktus teiginius (nurodyti objektus ar (rašytinius) faktus).

Teiginiai ir jų pagrindimas:

Miestas sparčiai augo – didžiausias gyventojų skaičius Lietuvoje, pagrindinis verslo ir kultūros centras, išplėtota pramonė, infrastruktūra, Vilniaus teritorija nuolat plečiasi...

Katalikybės ir stačiatikybės kryžkelė – Gedimino statytos bažnyčios, vienuolynai, gyvuojanti Arkikatedros bazilika, žiemos metu stovinti Kalėdinė eglė (viena svarbiausių katalikų švenčių – Kalėdos, arba Kristaus gimimo šventė), pastatytos cerkvės, stačiatikių kryžius kapinėse...

Didžiųjų kunigaikščių rezidencija – Aukštutinės Pilies liekanos, Valdovų rūmai.

Paliko mūrinių – miesto pastatai ir statiniai, grindinys.

Gedimino kalnas, Gedimino bokštas – šie vaizdiniai matomi iš Katedros aikštės.

Šlaitai irgi apaugę medžiais – Gedimino kalnas be medžių.

REFLEKSIJA, ĮSIVERTINIMAS

Laiško vertinimo kriterijai: taisyklinga, aiški, turininga kalba, kūrybinė kalbos raiška.

„Legenda apie geležinį vilką“

Vieną kartą Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas išvyko medžioti už dešimties mylių nuo tuometinės savo sostinės Trakų. Medžioklė buvo sėkminga – kunigaikštis užtikė didžiulį žvėrį, taurą, ir jį užmušė. Kadangi buvo labai vėlu grįžti į Trakus, kunigaikštis Gediminas sustojo Šventaragio slėnyje ir čia apsinakvojo. Tenai miegodamas, jis susapnavo, kad ant kalno stovi didžiulis geležinis vilkas, o jame staugia tarytum šimtas vilkų. Pabudo iš miego kunigaikštis ir tarė savo žyniui, vardu Lizdeika: “Susapnavau keistą sapną”, ir nupasakojo viską, kas jam sapne buvo pasirodę. Lizdeika buvo vyriausias pagonių kunigas. Jis Gediminui tarė: “Didysis kunigaikšti, geležinis vilkas reiškia: sostinė čia stovės, o staugimas jo viduje – tai, kad jos garsas sklis po visą pasaulį”. Ir didysis kunigaikštis Gediminas tuoj rytojaus dieną, nebeišvykdamas, pasiuntė žmonių ir įkūrė vieną pilį Šventaragyje – Žemają, o antrąją – ant didelio kalno, ir toms pilims davė Vilniaus vardą.

Šaltinis: E. Manelis., R. Samavičius „Vilniaus miesto istorijos skaitiniai“. Vilniaus knyga: 2001.

„Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino paminklas“

Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus:

1. Kiek laiko ieškota vietos paminklui?
2. Kas yra šios skulptūros autoriai?
3. Kiek rusvojo granito padovanojo Ukraina?
4. Kiek sveria abi bronzinės figūros?
5. Kiek kainavo šis projektas?
6. Kodėl Gediminas laiko kardą kairėje rankoje?
7. Kaip valdovą apibūdino skulptorius?

1996 metų rugsėjo 22 dienos 14 valandą išsipildė daugelio svajonė – Vilniuje Katedros aikštėje iškilmingai atidengtas sostinės įkūrėjo didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino paminklas. Ta proga kunigaikščio Gedimino paminklo fondas pakvietė į poezijos ir muzikos vakarą „Tu Vilniuj pasilik, Valdove“. [...] Prisiminkime šio paminklo sukūrimo istoriją. 1988 m. buvo nutarta pasatyti paminklą Gediminui. Šis sprendimas priimtas praėjus 665 metams nuo Vilniaus įkūrimo (Vilniaus kūrimo metais įprasta laikyti 1323 metus). Buvo paskelbtas konkursas [...] nugalėjo išeivijos skulptorius Vytautas Kašuba ir vilnietis architektas Henrikas Šilgalis. Įkuriamas Gedimino fondas. 1993 metų birželį sukuriamas naujas kunigaikščio Gedimino paminklo šalpos fondas. 1994 metais visą pusmetį ieškota vietos paminklui: buvo pagamintas natūralaus dydžio paminklo maketas, jį nešiojo iš vieno aikštės galo į kitą. 1995 metais Talino dailės kombine pradėtos lieti figūros. Ukraina paminklo postamentui padovanojo 300 tonų rusvojo granito. 1996 m. birželį figūros atgabenamos iš Talino, nustatoma galutinė paminklo vieta. Pagaliau 1996 metų rugsėjo 5 dieną į paminklo postameną įmūrijama simbolinė laiko kapsulė su statybos dokumentacija ir laikraščių publikacijomis. Abi bronzinės figūros sveria daugiau kaip 10 tonų. Projekto įgyvendinimas kainavo apie 1 milijoną litų. 100 000 litų paaukojo AB „Vitoma“ generalinis direktorius Arūnas Jankauskas. Jam ir kitiems fundatoriams buvo paskirtos 5 bronzinės šio paminklo skulptūrėlės pagamintos sutikus V. Kašubai. Pats pavaizduotas Gediminas atrodo visai nekaringas. Į šią pastabą skulptorius atsakė, kad iš istorijos žinoma, jog Gediminas nebuvo labai karingas viską pasiekdavęs diplomatija, todėl kardas kunigaikščio kairėje rankoje. „Man norėjosi tokių tėviškų, lyg viską apimančių jo mosto ir žvilgsnio nuo aukšto postamento, primenančių, kad tai jis įtvirtino Vilnių...“ - sakė telefonu „Lietuvos ryto“ korespondentams V. Kašuba. Autorius sakėsi įsivaizdavęs Gediminą ką tik užlipusį ant tankiai apaugusio kalno, todėl kunigaikštis stovi greta žirgo...

Šaltinis: A. Mičiūnienė „Ką pasakoja Vilniaus gatvės. Kelionė po literatūrinį ir kultūrinį Vilnių.“ Vilniaus knyga: 2001.

A. Nikžentaitis „Gediminas ir Vilnius“.

[...] duomenys rodo, kad labiausiai tikėtinas Vilniaus tapimo pastovia Lietuvos valstybės sostine laikas – XIII a. pab. – XIV a. pradžia. Tas laikas sutampa su įsigalėjimu Lietuvoje. Be to, istorinėje literatūroje įsigalėjusi nuomonė, kad Gediminas yra Vilniaus įkūrėjas, visiškai pagrįsta. Visų pirma, Gediminą laikyti miesto įkūrėju galima dėl nusitovėjusios tradicijos. Miesto įkūrimo data paprastai laikoma jo pirmasis paminėjimas. Gediminas pirmasis išgarsino Vilnių savo laiškais. [...]Gedimino valdymo metais tapęs Lietuvos valstybės sostine, miestas sparčiai augo. Čia buvo pastatytas gynybinių įtvirtinimų, tarp jų ir mūrinių, kompleksas. Tokius įtvirtinimus to meto Lietuvoje turėjo tik patys svarbiausieji centrai. Gedimino laikų Vilnius buvo katalikybės ir stačiatikybės kryžkelė. Apie 1321 – 1322 m. Vilniuje buvo pastatyta bažnyčia dominikonams, tais, o gal metais ar dvejais vėliau – pranciškonams. [...]Apie Gedimino valdymo reikšmę Vilniui galime pasakyti: rado jis Vilnių medinį, o paliko mūrinį. Vilniaus pilys, Vilniaus pilių teritorija [...] Lietuvos valstybės kūrimosi centras, LDK didžiųjų kunigaikščių rezidencija ir panteonas Lietuvos karo su Vakarų Europos feodalų remiama kryžiuočių bei kryžininkų agresija politinė vadavietė ir tiesioginių kovų vieta, ankstyviausias Lietuvoje humanistinės minties ir renesanso kultūros židinys; Vilniaus miesto užuomazga, seniausių statinių bei visuomeninių pastatų buvimo vieta ir liekanos. Pilių teritorijoje skiriami 4 archeologiniai paminklai. [...] komplekso dominantė yra Pilies, arba Gedimino, kalnas (aukštis apie 48 m.) su [...] Gedimino bokštu, tapusiu Vilniaus simboliu. Pilių teritorijos pietvakarinėje dalyje esančią erdvią Arkikatedros aikštę formuoja Vilniaus katedra ir varpinė, Janonio gatvės pasatai, Vilniaus centrinis parkas ir skveras ties Vrblevskio gatve. Pilies kalno ir Vilnios dešiniojo kranto kalvų šlaitai irgi apaugę medžiais.

Šaltinis: E. Manelis., R. Samavičius „Vilniaus miesto istorijos skaitiniai“. Vilniaus knyga: 2001.

1323 m. sausio 25 d. Gedimino laiškas Liubeko, Zundo, Bremeno, Magdeburgo, Kelno ir kitų miestų piliečiams.

Visiems krikščionims, pasklidusiems visame pasaulyje, vyrams ir moterims, o drauge ypač žymiems miestams Liubekui, Zundui, Bremenui, Magdeburgui, Kelnui ir kitiems iki pat Romos, Gediminas, dievo malone lietuvių ir rusų karalius, Žemgalijos valdovas ir kunigaikštis, [siunčia] savo nekintamos pagarbos ir palankumo [pareiškimą] ir sveikinimą. Šiuo savo laišku duodame žinių tiek čia esantiems bei nesantiems, tiek būsimoms kartoms, kad mes nusiuntėme mūsų pasiuntinį su mūsų laišku apaštališkajam viešpačiui ir mūsų šventajam tėvui dėl krikščionių tikėjimo priėmimo ir žinome jo atsakymą; taip pat laukiame su dideliu nekantrumu kiekvieną dieną jo legatų; todėl jei jie pas jus atvyks, suteikite jiems pagalbą ir su pagarba praleiskite pas mus. Mes esame pasiryžę panašiu ar svarbesniu atveju laikyti save skolininku, nes žinokite, kad ką tik jiems gero padarėte, mums padarėte. Taigi viską, ką mes laiške parašėme šventajam tėvui ir mūsų viešpačiui popiežiui, stengsimės dievo garbei ir bažnyčios šlovei šventai ir nieko nepažeisdami užlaikyti, statyti bažnyčias, kaip jau esame padarę. Žinokite; kad viena dominikonams buvo mūsų naujai pastatyta prieš porą metų mūsų mieste Vilniuje. Dėl tų, kurias [pastatėme] pranciškonams - vieną aukščiau minėtame mūsų mieste Vilniuje, kitą Naugarduke, - tai šią pastarąją sudegino Prūsijos kryžiuočiai, [stengdamiesi] mūsų krašte sugriauti krikščionybę ir išnaikinti pranciškonus. Ją šiais metais visagalio dievo, jo gimdytojos mergelės Marijos ir šventojo Pranciškaus garbei liepėme atstatyti, kad tie broliai be paliovos galėtų tęsti Kristaus garbinimą mūsų naudai, mūsų vaikų ir žmonių, o taip pat visų dievą Jėzų Kristų garbinančiųjų palaimingam išganymui. [Mes kviečiame] vyskupus, kunigus, bet kokio ordino vienuolius, jei tik jų gyvenimas neydingas, koks tų, kurie stato vienuolynus, [bet] pasiima gerų žmonių aukas, o paskui jas pardavinėja ir prirenka [tokių] tą savo valstybę („jūs gi padarėte ją plėšikų landyne“) - [taigi] išskiriame tokius, nes jų draugystė mums nebus priimtina. Be to, kiekvienam geros valios žmogui atidarome [savo] kraštą, valdas ir [visą] karalystę. Riteriams, ginklanešiams, pirkliais, gydytojams, kalviams, račiams, kurpiams, kailiadirbiam, malūnininkams, krautuvinininkams ir [kitiems] bet kokiems amatininkams - šiems visiems išvardintiems [žmonėms] mes norime paskirti žemės kiekvienam pagal jo padėtį. Tie žemdirbiai, kurie norės atvykti, dešimt metų tedirba mūsų žemę be mokesčio. Pirkliai teatvyksta ir išvyksta laisvai, be jokių rinkliavų ir muitų, visai be jokių kliūčių. Jei panorės pasilikti riteriai ir ginklanešiai, juos apdovanosiu pajamomis ir valdomis, kaip dera. Tad visi [tie] žmonės tesinaudoja civiline Rygos miesto teise, jei paskui nebus geriau sumanyta išmintingųjų tarybos. Kas kliudys minėtųjų [nuostatų vykdymą] ir net darys kliūčių vykstantiems susipažinti su aukščiau išdėstytais dalykais, tie skaudžiai mus užgaus; jie nežino, kad [toks įžeidimas] daromas ne jiems, bet mūsų karališkajai didybei. Juk nuo šio meto mes norime niekam nedaryti žalos, bet visiems teikti pagalbą ir sutvirtinti amžina sąjunga taiką, brolystę ir tikrąją meilę su visais Kristaus tikinčiaisiais. Kad šie [nuostatai] niekad nebūtų pakeisti, mes šį laišką paliudijome ir sutvirtinome mūsų antspaudu. Duota mūsų mieste Vilniuje po gilių svarstymų 1323 viešpaties metais, švento Povilo apaštalo atsivertimo[dienoje]. Prašome visus tarėjus nurašyti šį laišką ir jo nuorašą prikalti prie bažnyčios durų, o patį laišką dėl palankumo mums be jokio delsimo pasiūsti kaimyniniam miestui, kad tuo būdu dievo garbė taptų žinomaviems. Melskite dievą už mus.

Šaltinis: <http://www.saltiniai.info/index/details/800>